

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

»Vaške straže« v Sloveniji: *ad hoc* (pravna) analiza odziva policije in drugih pristojnih organov

Izr. prof. dr. Benjamin Flander

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

UVODNE OPAZKE

- Od jeseni 2018 dalje → **SLO je tako in drugače zaznamovala Štajerska varda** (in nekatere druge vigilantske skupine)
- September 2020 → **spremembe zakonodaje** s področja **javnega reda in miru in nadzora državne meje ter pravomočna obsodba vodje Stajerske varde** → mediji o vigilantskih skupinah niso več poročali; zaskrbljenosti ni bilo več čutiti
- SKLEP → tovrstne skupine so bile razpuščene ali pa so njihove dejavnosti prenehale
- Začetek letošnje jeseni → **medije znova preplavijo poročila o varnostnem samoorganiziranju prebivalcev; v občini Ivančna Gorica skupina občanov (»vaška straža«), zvečer in ponoči patroljira ter bdi nad varnostjo občanov in njihovega premoženja**
- Vodja skupine D. P. → "krajani so se samoorganizirali, ker se zaradi čedalje pogostejših tatvin in vlomov v stanovanjske hiše, poslovne in verske objekte ter gradbišča, ne počutijo več varne"; "število članov iniciative se povečuje, ker so občani začutili, da je kriminaliteta težava, da je odziv policije nezadosten"
- Mediji → podobo dogajanje tudi v občini Žužemberk

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

VSEBINA PRISPEVKA

- Ovrednotenje načina, na katerega sta se na pojav in dejavnosti »vaške straže« v občini Ivančna Gorica odzvali **država (policija in drugi državni organi) in lokalna skupnost** → s pretežno (vendar ne izključno) pravnega vidika
- Primerjava z odzivom države in policije ob pojavu in dejavnostih Stajerske varde
- Ocena pravne ureditve *de lege data* in *de lege ferenda*

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

O VIGILANTIZMU (I.)

- "Vigilantizem" → označevanje pojava in dejavnosti straž, vaht, vard, milic in drugih podobnih oblik **varnostnega samoorganiziranja občanov/državljanov**
- Abrahams (1998) → izmuzljiv in večplasten družbeni pojav; univerzalna definicija ne obstaja
- "Dejavnost ali niz dejavnosti, ki so **na prvi pogled videti kot uradna dejanja**, dejansko pa **jih izvajajo posamezniki ali skupine brez javnih pooblastil**, v prepričanju, da se je njim ali komu drugemu zgodila krivica ali da je bilo storjeno kaznivo dejanje ali prekršek, **na katerega se državni ali drugi uradni organi ne želijo, ne morejo ali ne znajo ustrezno odzvati**, zaradi nesposobnosti, nepoštenosti ali neučinkovitosti pri izvajanju javnih pooblastil"

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

O VIGILANTIZMU (II.)

- Haas (2010) **tri vrste vigilantizma** → (1) vigilantizem **z namenom nadzora kriminalitete**; (2) vigilantizem **z namenom nadzora družbenih skupin**; in (3) vigilantizem **z namenom nadzora političnega režima**; tudi **virtualni vigilantizem** (pojavil z razvojem IT in spleta)
- Abrahams (1998); Haas (2010); Hine (1998) →) (1.) vigilant je civilist (vigilantsko skupino sestavljajo posamezniki, ki niso vojaške ali druge uradne osebe, pač pa »navadni« občani); (2) dejavnosti vigilanta oz. vigilantske skupine so načrtovane in koordinirane; (3) dejavnosti, ki jih izvajajo take skupine, so nezakonite (pomenijo prekršek ali kaznivo dejanje); (4) vigilantizem je usmerjen proti (dejanskim ali namišljenim) storilcem prekrškov ali kaznivih dejanj; in (5) vigilantske skupine so hierarhično organizirane in imajo (samo)oklicanega vodjo in jasno verigo poveljevanja

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

O VIGILANTIZMU (III.)

➤ Nel (2016) → vigilanti »vzamejo zakon v svoje roke«, da bi preprečili ali kaznovali nezakonito oz. deviantno ravnanje posameznikov ali skupin; svoje ravnanje dojemajo kot moralno upravičeno uporabo sile, ki je nujno potrebna, če in kadar ni ustreznih formalnih mehanizmov preprečevanja kriminalitete in zagotavljanja javnega reda

• Odziv oblasti → "v večini primerov prepoved in kaznovanje"; "preveč enostransko dojemaje **vigilantizma**"; vigilan paradoksalno krši zakon, s ciljem, da bi zagotovil njegovo spoštovanje; v večini pravnih sistemov ni bilo nobenega zakonodajnega poskusa, da bi se **vigilantizem poglobljeno naslovil** in da bi se **dejanja vigilantov ločeno opredelila kot posebna KD in prekrški**; tudi sodna praksa je do vigilanzma skoraj brez izjeme odklonilna

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

O VIGILANTIZMU (IV.)

- Snyder (2017) → **demokracija in pravna država** sta možni le pod pogojem, če je državna oblast edina, ki lahko monopolizira in zakonito uporabi silo in je ta omejena z zakonom
- Vigilantske in paravojaške skupine → grožnja sodobnim demokratičnim državam
- Nastanek → v obliki paravojaškega krila politične stranke, osebne telesne straže določenega politika ali na videz spontanih državljanskih pobud, za katere se običajno izkaže, da jih je organizirala stranka ali njen voditelj

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

O VIGILANTIZMU (V.)

- ✓ Vigilantizem → v takšni ali drugačni obliki se pojavlja povsod po svetu; v nekaterih državah bolj razširjen kot v drugih; **razlike tudi v odzivanju držav (njihovih pravnih redov) in policije**
- ✓ Dva osnovna pristopa → (1) pravna prepoved, inkriminacija (v obliki prekrškov ali KD) in pregonu (dejavnosti) vigilantov in vigilantskih skupin, (2) strpnosti do vigilantov in vigilantskih skupin ter sodelovanju državnih in lokalnih organov s tovrstnimi skupinami pri opravljanju uradnih nalog
- **Primerjava odziva** SLO države (pravnega reda in policije ter drugih pristojnih) na pojav in dejavnosti Štajerske varde in "vaške straže" v občini Ivančna Gorica

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

"VAŠKA STRAŽA" V OBČINI IVANČNA GORICA

- MEDIJI → poročila o varnostnem samoorganiziranju prebivalcev; »vaška straža« zvečer in ponoči patroljira ter bdi nad varnostjo občanov in njihovega premoženja; VODJA INICIATIVE D. P. → krajani so se samoorganizirali zaradi čedalje pogostejših tatvin in vlomov v stanovanjske hiše, poslovne in verske objekte ter gradbišča; ne počutijo se več varne; "odziv policije nezadosten"
- Skupina je med tatvino ujela storilca in ga zadržala do prihoda policije; posneli s pametnim tel.
- OBČANI → če se zgodi, da policija kakšnega storilca prime, se »nikomur nič ne zgodi«
- PU LJUBKJANA → navedbe občanov zanikala; št. KD se ne povečuje, povečuje se škoda kot posledica KD; 6 kaznivih dejanj velikih tatvin oz. vlomov v župnišča na območju Grosuplja, Ivančne Gorice in Ribnice; »po prijettu osumljencev tovrstnih kaznivih dejanj ne beležimo več«
- Sestanek predstavnikov občine Ivančna Gorica, policije in iniciative občanov; PODŽUPAN → pritrdil oceni, da so v občini zaznali porast tatvin in vlomov; za občine Ivančna Gorica, Grosuplje in Dobropolje v nočnem času na voljo le ena policijska patrulja; na občini razumejo stisko ljudi, ki čutijo, da morajo ukrepati ("ne morejo samo čakati in gledati, kako se kriminaliteta razrašča"); občina je PU Ljubljana zaprosila za nočne okrepitve na terenu
- PU Ljubljana v odgovoru na novinarsko vprašanje → zavedajo se pomena sodelovanja policije z lokalno skupnostjo, so pa odločno proti ustanavljanju t. i. vaških straž → tovrstne skupine občanov vidijo kot varnostno tveganje ("Ustava sicer zagotavlja svobodo zbiranja in združevanja, vendar te dejavnosti ne smejo posegati v pristojnosti in naloge, ki jih lahko izvajajo le državni organi")
- Dejavnosti tovrstnih skupin skrbno spremljajo, prilagajajo ukrepe za zagotavljanje varnosti in presojujejo morebitna odklonska dejanja
- Vodja skupine D. P. → ne razume zakaj bi jih policija nadzorovala, "ker niso del problema, niso storilci KD, nasprotno – policiji celo pomagajo"

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

PRIMERJAVA S ŠTAJERSKO VARDO

- ❖ Različna tipa vigilantizma (po Haas, 2010)
- Štajerska varda → A. Šiško jo je opisal kot prostovoljno obrambno skupino Štajerske z več kot sto člani, ki ne bo dovolila, da bi jo razorožili in ki bo odgovorila, če bosta domovina in narod ogrožena
- Nekateri značilnosti paravojaške skupine → **organizirano urjenje** (tudi učenje rokovanja z orožjem); **stroga hierarhija** (postroj, raport vodji ipd.), **reševalna služba**; člani nosili **uniforme oz. maskirna oblačila**, **hladno orožje** (sekire ipd.) in **imitirane kose strelnega orožja**
- **S CILJEM** varovanja in izvajanja nadzora **patruljiranje na meji s Hrvaško**; javno odmevi incidenti
- "Vaška straža" v občini I. G. → nima atributov vojaške oz. obrambne formacije → ima vodjo, vendar ni oborožena; njeni člani ne nosijo uniform ali maskirnih oblačil; za svoje člane ne izvaja urjenj; izvedla je t. i. državljanski odvzem prostosti (160. čl. ZKP)

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

PRIMERJAVA ODZIVA POLICIJE TER DRUGIH ORGANOV IN INSTITUCIJ

- Odziv policije in drugih organov državne oblasti → poleg očitnih razlik nekatere podobnosti, vendar tudi pri teh obstajajo razlike
- ŠV → Državna oblast (?) je izrazila nasprotovanje ustanavljanju tovrstnih skupin (predstavniki ministrstva, policije in varnostne stroke → **"resna in neposredna grožnja suverenosti in celovitosti RS"**); po opozorilih policije, da po tedaj veljavni zakonodaji pregon zaradi prekrškov otežen, sprejem novel ZJRM-1A in ZNDM-2E ki sta prepovedali in sankcionirali tipične dejavnosti SV
- (A) "Z globo se kaznuje oseba, ki nosi, razkazuje ali uporablja dekorativno orožje, imitacije orožja, orožje ali druge predmete, ki so po videzu podobni orožju, z namenom vzbujati videz, da izvaja naloge uradnih ali vojaških oseb..."; (B) "Z globo se kaznuje oseba, ki nosi maskirna oblačila, uniformo ali oblačila, podobna uniformi uradnih ali vojaških oseb, in s svojim obnašanjem, ravnanjem, gibanjem in zadrževanjem na določenem javnem ali zasebnem kraju ali z uporabo opreme ali pripomočkov vzbujajo videz, da izvaja naloge uradnih ali vojaških oseb..."
- Tudi kazenski pregon in pravnomočna obsodba vodje skupine in njegovega tesnega sodelavca zaradi storitve kaznivega dejanja **ščuvanja k nasilni spremembi ustavne ureditve** oz. pomoči pri tem dejanju po 348. členu Kazenskega zakonika
- "Vaška straža" v občini I. G. → v medijih kot tisti, ki sta se odzvali, izpostavljeni izključno policija in občina; **odziv ni (bil) a priori odklonilen in izključujoč**; predstavnik občine (**podžupan**) je izrazil razumevanje stiske občanov, ki »čutijo, da morajo ukrepati in ne morejo samo čakati in gledati, kako se kriminal razrašča«; PU Ljubljana → **policija se zaveda pomena sodelovanja policije z lokalno skupnostjo, je pa odločno proti ustanavljanju t. i. vaških straž** → **tovrstne skupine občanov vidijo kot varnostno tveganje** ("Ustava sicer zagotavlja svobodo zbiranja in združevanja, vendar te dejavnosti ne smejo posegati v pristojnosti in naloge, ki jih lahko izvajajo le državni organi")

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

SKLEPNE OPAZKE (I.)

- "Vaška straža" v občini I. G. → primer varnostnega samoorganiziranja občanov, je za državo in lokalno skupnost ter državljane in občane občutno manjše varnostno tveganje, kot je bila Stajerska varda
- Tudi po oceni policije → ta kljub temu **nasprotuje tovrstnim iniciativam** in OPOZARJA, da bo uresničevanje temeljne pravice do zbiranja in združevanja z NAMENOM izvajanja dejavnosti, ki jih pravni red opredeljuje kot naloge policije, preprečila in sankcionirala
- Ocena odziva/pristopa policije → načeloma **ustrezen, strokovno utemeljen in legitimen**; v pravnem redu obstajajo drugi mehanizmi in oblike partnerskega sodelovanja občanov s policijo (varnostni sveti, varnostni sosveti, komisije ipd.); to da občani »stvar vzamejo v svoje roke«, da patruljirajo po ulicah → tudi **varnostna stroka** meni, da to ni ustrezna in pravilna pot k preprečevanju vlomov in tatvin ter tudi na splošno k zagotavljanju varnosti v lokalni skupnosti

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

SKLEPNE OPAZKE (II.)

- Kljub vsemu se pri tem zastavijo nekatera **PRAVNA VPRAŠANJA** na katere bi bilo treba odgovoriti pred morebitnim ukrepanjem policije zoper "vaške stražarje" →
 - Katera ravnanja »vaških stražarjev« so pravno prepovedana (in sankcionirana)?
 - Ali je pravno prepovedano že »samo patroljiranje« po ulicah?
 - Ali je povezovanje v tovrstne iniciative oz. skupine prepovedano kot tako?

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

SKLEPNE OPAZKE (III.)

- Ustava RS → pravica vsakogar, da se svobodno združuje z drugimi, se sme *inter alea* z zakonom omejit, če to zahteva varnost države ali javna varnost
- Združevanja v iniciative oz. skupine, ki se poljudno označujejo z izrazom »vaške straže« ter tudi zbiranja članov take iniciative na javnem kraju ali v zasebnem (odprtem ali zaprtem) prostoru predpisi izrecno ne prepovedujejo
- ZJZ → tovrstnega zbiranja krajanov sploh ne naslavlja
- Zagotavljanju osebne varnosti in varovanje premoženja ljudi; preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje KD in prekrškov ter odkrivanje in prijemanje storilcev KD in prekrškov → **naloge, ki so po ZNPPol v (izključni) domeni policije**
- Pravni red → pripoznava možnost samozaščitnega ravnanja in samopomoči (16o. čl. ZKP → t. i. državljanska aretacija)
- **Ali je novela »ZJRM-1A« (2020), ki je naslovljena prepovedane dejavnosti vigilaantov, zajela tudi ravnanja, ki so značilna za pripadnike »vaške straže« v Ivančni Gorici ?? → Zdi se, da je odgovor na to vprašanje... NE...**

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023

Fakulteta za varnostne vede

MESTNA OBČINA
KRANJ

Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

SKLEPNE OPAZKE (IV.)

- Člani varnostne iniciative občanov **ne razkazujejo in ne uporabljajo orožja ali imitacij orožja** in predmetov, ki so po videzu podobni orožju, z namenom vzbujati videz, da izvajajo naloge uradnih oseb
- Čeprav s svojim obnašanjem, ravnanjem, gibanjem in zadrževanjem na določenem javnem ali zasebnem kraju morebiti vzbujajo videz, da izvajajo naloge uradnih oseb, **ne nosijo maskirnih oblačil, uniform ali oblačil, podobna uniformi uradnih oseb**
- Navedena izvršitvena dejanja oz. elementi prekrškov so v ZJRM-1 navedena kumulativno → **morebitno sankcioniranje »vaških stražarjev« kot prekrškarjev bi bilo pravno sporno**, kljub temu, da je analogija *intra legem* v kazenskem in prekrškovnem pravu načeloma dovoljena
- SLOVENSKI PRAVNI RED → **kljub noveli ZJRM-1A je glede vprašanja »vaških straž« ostal nedorečen**; novela je bila oblikovana ad rem in je naslovila (s prepovedjo in sankcioniranjem) delovanje Štajerske varde in njej podobnih organiziranih in uniformiranih skupin, ne pa tudi delovanja skupin, kakršna je »vaška straža« v I. G.
- ❖ Vprašanje: Ali je zakonodajalec namenoma tako ravnal ali pa je preprosto spregledal, da ima vigilantizem več obrazov?

VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

7.11.2023